

Ny udenlandsk Literatur.

Jahrbuch der Sozialwissenschaft und Sozialpolitik.
 Herausgegeben von Dr. Ludwig Richter. Zweiter Jahrgang.
 Zürich-Oberstrass. Verl. v. Ferd. Körber. 1881. (398 S.)

Aarbogen er socialdemokratisk; men den, der ikke lader sig skræmme heraf, vil vel ikke negle, at den indeholder dygtigt skrevne Afhandlinger.

Den første og største er af Herman Greulich og giver en god, klar, almenfattelig Fremstilling af Fouriers Lære. Dens Titel er «Karl Fourier, ein Vielverkannter». Det sidste Ord antyder Forf.s Standpunkt. Yderligere præciserer han sin Opfattelse af Fourier i dette fra Th. Buckle hentede Motto: «We must judge a man, not by the errors he commits, but by the truths he propounds. Most of his errors are not really his own. He inherits them from his predecessors, and if he throws some of them off, we should be grateful, instead of being dissatisfied that he has not rejected all». Der er ingen Tvivl om, at Fourier ofte er bleven stillet i et uretfærdigt Lys, idet man med en vis mindre hæderlig Nydelse har fremdraget alle de Urimeligheder, han unegteligt har paa sin Samvittighed, og samtidigt har fortiet alt det Gode, der kan findes i hans Skrifter. Man har jo i Virkeligheden oftest fremstillet ham som en rent utopisk Drømmer, ja som en helt eller halvt forrykt Nar. Greulich, der nu omvendt aller sætter ham for højt siger, at han ikke blot var en genial Mand, men ogsaa en Mand med god Forstand paa Menneskenaturen og det praktiske Livs Fremtoninger. Hans Afhandling kan anbefales.

Ny udenlandsk Literatur.

Jahrbuch der Sozialwissenschaft und Sozialpolitik.
 Herausgegeben von Dr. Ludwig Richter. Zweiter Jahrgang.
 Zürich-Oberstrass. Verl. v. Ferd. Körber. 1881. (398 S.)

Aarbogen er socialdemokratisk; men den, der ikke lader sig skræmme heraf, vil vel ikke negle, at den indeholder dygtigt skrevne Afhandlinger.

Den første og største er af Herman Greulich og giver en god, klar, almenfattelig Fremstilling af Fouriers Lære. Dens Titel er «Karl Fourier, ein Vielverkannter». Det sidste Ord antyder Forf.s Standpunkt. Yderligere præciserer han sin Opfattelse af Fourier i dette fra Th. Buckle hentede Motto: «We must judge a man, not by the errors he commits, but by the truths he propounds. Most of his errors are not really his own. He inherits them from his predecessors, and if he throws some of them off, we should be grateful, instead of being dissatisfied that he has not rejected all». Der er ingen Tvivl om, at Fourier ofte er bleven stillet i et uretfærdigt Lys, idet man med en vis mindre hæderlig Nydelse har fremdraget alle de Urimeligheder, han unegteligt har paa sin Samvittighed, og samtidigt har fortiet alt det Gode, der kan findes i hans Skrifter. Man har jo i Virkeligheden oftest fremstillet ham som en rent utopisk Drømmer, ja som en helt eller halvt forrykt Nar. Greulich, der nu omvendt aller sætter ham for højt siger, at han ikke blot var en genial Mand, men ogsaa en Mand med god Forstand paa Menneskenaturen og det praktiske Livs Fremtoninger. Hans Afhandling kan anbefales.

Den næste Afhandling om «Tschernischewsky og Malthus» er af Karl Kautsky. Den til Siberien forviste russiske Socialist skrev i 1860 en Kritik af Stuart Mill og søgte ved den Lejlighed, ved Hjælp af den matematiske Methode, at gjendrive Malthus's Befolkningslære. Kautsky opstiller endel Beregninger, der skulle vise, at Tsch. er for optimistisk i sin Opfattelse af Forholdet mellem Befolkningens Tilvæxt og dens Subsistensbetingelser; — omvendt er Malthus for pessimistisk. Men Kautsky forvarer sig strax fra Begyndelsen af mod den Mistanke, at han skulde tilsigte at frelse Malthus's Ære. «Naar Talen kun var om Malthus, vilde en Kritik af Tschernischewsky være overflødig, ja umulig; thi han har saa slaaende gjendrevet Malthus, at det ikke mere er muligt at frelse Malthus's Bog eller Malthus's Person. Den Maade, hvorpaa Malthus foredrog sin Lære, og de Konsekvenser, han drog af den, ere nutildags ikke holdbare, og det er væsentlig Tsch.s Fortjeneste at have eftervist dette. Men Kjærnen i M.s Befolkningstheori har skiftet Ham og præsenterer sig nu i en anden Form, end dengang da Tsch. skrev; ogsaa de Konsekvenser, man drager af den, har man væsentligt modificeret: kun forsaavidt Tsch.s Udviklinger berøre den ved Videnskaben rensede Ny-Malthusianisme, som han slet ikke kjendte, frembyder den svage Sider.» Og til denne Ny-Malthusianisme kommer man saa mod Afhandlingens Slutning, efter at først adskillige af Tsch.s Beregninger ere blevne kritiserede. Her kommer da et længere Citat af Tsch.: «Malthus troede eller søgte i det mindste at faa Andre til at tro, at Aarsagen til Ondet [Overbefolkning] laa i Kjønnskjærligheden, og at denne maatte tæmmes og indskrænkes. Men dette betyder ikke andet end at vælte Skylden over paa Naturen og at søge Problemets Løsning udenfor Menneskets Kræfter. Kjønnskjærligheden er ikke nogen social Indretning, der er afhængig af Samsfundets tilfældige Tilstand; den er tværtimod en i hver Enkelt boende uafviselig Trang, en af Organismens Funktioner, som Ernæringen, Blodcirkulationen, Galde- og Spytafsondringen osv. Der er lige saa megen Mening i at forlange Afholdenhed fra Kjønnskjærlighed, som Afholdenhed fra Næring. Det er naturligt, at jo indsigtsfuldere

man bliver, jo mere i Stand til at handle i sin velforstaede Interesse, desto mere vil man afholde sig fra Fraadseri. Men alt hvad man i denne Henseende kan vente, bestaar dog vel blot deri, at man ikke vil spise mere, end hvad der er stemmende med Sundheden. At vente, at Mennesket af Indsigt skal tage mindre Næring til sig, end Organismen fordrer, er at vente det Umulige. At forlange dette er en Grusomhed — uden den ringeste Sandsynlighed for, at man vil opnaa noget ved denne Grusomhed. Frivilligt gaar Mennesket ikke ind paa at sulte. Ganske vist er det muligt med Magt at tvinge ham dertil; men den politiske Økonomi lærer, at der ikke ved saadanne Tvangsforholdsregler opnaas noget Gavnligt: kun naar Mennesket handler uden Tvang, kunne gode Resultater ventes. At vente en rent frivillig Afholdenhed, der overskrider de af Hygiejnen satte Grænser, er meningsløst. Men naar man i sin Ernæring ikke gaar ud over det for Sundheden Nødvendige, saa har dette ikke noget andet Resultat, end at man bevarer sin Mave og overhovedet sit Almenbefindende i god Tilstand, og derfor kan leve meget længere og spise og forbruge flere Levnetsmidler, end om man havde hengivet sig til Fraadseri, d. v. s.: svækket sin Mave, gjort sig uskikket til tilstrækkelig Ernæring, og forkortet sit Liv. Paa samme Maade forholder det sig med Kjønsskjærligheden. Hvad vil man da? Dog vel kun, at Mennesket ikke skal hengive sig til skadelige Excesser; thi man mener da vel ikke, at Afholdenheden skal drives saa vidt, at den bliver skadelig for Organismen. Forsaavidt Talen kun er om at undgaa kjønslige Excesser, er Fordringen fuldkomment berettiget, og det tør haabes, at jo indsigtsfuldere Menneskene blive, desto mere ville de efterkomme den. Men Konsekvensen af denne Indskrænkning vil slet ikke blive en Formindskelse af de Fænomener, man kalder Kjønsskjærlighed, — tværtimod! ligesom ogsaa en Formindskelse af Fraadseri ikke forringer, men tværtimod forøger Mavens Virksomhed. Naar man f. Ex. siger, at et Menneske, der endnu ikke er fuldkommen udviklet, skal afholde sig fra den for tidlige Kjærlighedsnydelse, saa har man fuldkommen Ret, og med Tiden ville Menneskene ogsaa følge denne Regel, og naar de menneskelige Indretninger

blive forbedrede, vil Opdragelsen ikke før Tiden pirre Fantasien og hos unge Mennesker og Piger vække Tanker, der endnu ikke svare til den legemlige Udvikling. Men det Menneske, der ikke har svækket sine Kræfter ved Kjærlighed før Tiden, vil som en Følge deraf have mere Kraft, naar han har naaet Modenhedsalderen og vil bevare denne Kraft længere. Man har ogsaa Ret til at fordrø, at de Voxne ikke hengive sig til Overmaal af Kjønsskjærlighed; men ogsaa her bliver Resultatet ikke andet end en større og varigere Kjærlighedsevne. Man forlange Afholdenhed indenfor de af Sundhedshensyn dragne Grænser; det stemmer med Fornuften og det menneskelige Velbefindende, og er en gennemførlig Fordring; men Resultatet er en Udvidelse af den Rolle, som Kjønsskjærligheden spiller i det menneskelige Liv.» Men de samme Følger af «en fornuftig, naturmæssig Indskrænkning af Kjærligheden», som Tsch. her har peget paa, ville, gjør Kautsky gjældende, ogsaa indfinde sig, naar Kvinden frigjøres: bliver raadig over sin Person, selvstændig, intelligent og moralsk nok til ikke at hengive sig til den Første den Bedste eller til at betragte Ægteskabet som en slet og ret Forsørgelsesanstalt. Heraf vil følge mere Sædelighed og modnere og mere vel overlagte Ægteskaber. «Men alt dette vil ikke formindske Børnenes Antal, men blot bidrage til at udvikle og bevare Avlekraften saa længe som muligt . . . . Intet opfordrer saa meget som Kjærlighed til ægteskabelig Omfavnelse; og den Mistro, Tvedragt, ja Uvilje, der nutildags saa ofte skænder Ægtesengen, vil fjernes; men alt dette maa bidrage til, at Kjærligheden og dens Følger blive mere udbredt end nu.» Kautsky, der har benægtet, at Udvandringen kan benyttes som et varigt og anbefalelsesværdigt Middel mod Overbefolkning, synes altsaa ogsaa nu at ville benægte, at Kvindens Frigjørelse kan blive et virkeligt Middel herimod. Men saa er det, at «Ny-Malthusianismen» indfinder sig og giver Sagen en anden Vending: Tsch., hedder det, har alligevel Ret: Kvindens Frigjørelse vil løse Befolkningsproblemet, men paa en anden Maade, end Tsch. tænkte sig det: den fri og oplyste Kvinde vil ikke være mindre kjærlig; men hun vil ikke undlade at anvende de Lærdomme, for hvilke Ny-Mal-

thusianerne og særlig deres engelske Ordførere, «the Malthusian league», Bradlaugh, Mrs. Besant, Dr. Drysdale m. fl. saa ivrigt agilere.

Den tredje, ikke lidt utopiske Afhandling, ligeledes af Kautsky, handler om «Arbejdsudbyttets Fordeling i den socialistiske Stat.» Afhandlingen indeholder enkelte gode Bemærkninger og adskillige Urimeligheder; men disse ere paa deres Vis ogsaa ganske karakteriserende. Strax i Begyndelsen gjør den rigtigt opmærksom paa, at medens de ældre Socialister overvejende interesserede sig for Fordelingen og af en bedre Fordeling ventede sig store Sager, er Frembringelsen Hovedsagen for de nyere Socialister. Naturligvis følger ikke deraf, at Fordelingen skulde være noget Ligegyldigt. Den har tværtimod sin store Betydning. Men Spørgsmaalet bør ikke stilles saaledes: «hvilken Fordelingsmaade er den retfærdigste?»; men saaledes: «hvilken følger naturmæssigt af den socialistiske Produktionsmaades Indførelse?» «Man misforstaa mig ikke!» udbryder her Hr. K.; «jeg benægter slet ikke, at der eksisterer en Retfærdighedsfølelse. Den er dybt begrundet i vor Natur, forlanger lige saa fuldt som Sulten at tilfredsstilles, og er derfor ligesom den en mægtig Drivfjeder for vore Handlinger. Men dens Retning er ikke altid den samme; den er forskjellig efter de sociale Forhold. En Romer vilde have betragtet Fordringen om, at han skulde frigive sine Slaver, som meget uretfærdig; en Muhamedaner vilde finde det højest uretfærdigt, om man vilde tage hans «Overskud» af Koner fra ham; og Storborgeren betragter det som Uretfærdighedens Toppunkt, naar der tales om, at han ikke skal arve sin Faders Millioner. Retfærdighedsfølelsen er herefter væsentlig negativ: den viser os, at der bestaar Uretfærdigheder d. v. s. sociale Forhold, der ikke stemme med Tidens Krav; den viser os, at det sociale Legeme er sygt, ligesom Smerter vise, at der mangler det menneskelige Legeme noget, og ligesom disse kan Retfærdighedsfølelsen være en mægtig Drivfjeder til at helbrede Sygdommen, og den kan i alt Fald sige os, hvad vi ikke skulle gjøre . . . .» Og idet K. derefter vender sig til Spørgsmaalet om Fordelingsmaaden,

erkjender han, at den bekjendte Sætning om, at «Arbejds-lønnen» i Fremtidsstaten skal afløses af «Arbejdsudbyttet», i ethvert Fald ikke kan forstaas bogstaveligt. Selve «Arbejdsudbyttet» kan ikke tilkjendes hver enkelt Arbejder, allerede af den Grund, at det ofte ikke lader sig haandgribeligt paavise, hvori det bestaar; og det «fulde» Udbytte kan heller ikke overlades Arbejderne, da adskillige Afdrag altid ere nødvendige. Men det, der tilfalder Arbejderklassen som dens Del, maa fordeles imellem dens enkelte Medlemmer efter en af disse tre Maalestokke: 1. efter Trangen; 2. i lige store Dele (det kommunistiske Princip); 3. efter Arbejdspræstationerne (det individualistiske Princip). — Til Fordelingsmaaden: «til Enhver efter hans Trang» svarer Produktionsprincippet: «Enhver efter hans Evne.» I Vestevropa, i det Mindste, hvor Egoismen er stærk og de altruistiske Følelser svage, passer denne Fordelingsmaade indtil Videre ikke. — De to andre Fordelingsmaader ere, efter K.s Mening begge acceptable. Naar man har sagt for Nr. 3, at den fremsporer Produktionen, og imod Nr. 2, at den vil føre til, at de Gode og Flittige komme til at bære alle Byrder, og de Daarlige og Dovne slippe for al Møje, saa tror K. ikke rigtigt paa hin Anbefaling eller paa denne Indvending. Han personlig finder Maaden Nr. 2 mere tiltrækkende. Men dermed, at man antog denne Fordelingsmaade, vilde Sagen slet ikke være klaret. En lille Vanskelighed kunde indfinde sig, nemlig den: at Ingen vilde paatage sig det ubehagelige Arbejde, og Alle vilde strømme til det behagelige. Det bliver derfor en Opgave for «Socialstaten» at sørge for, at den ene Branche ikke er overfyldt, medens der i den anden er Mangel paa Arbejdere. Ved Tvang kan dette ikke naas. Men man kunde jo søge at gjøre Arbejdet «tiltrækkende» — og tiltrækkende i samme Grad. Først maa man da se at gjøre Arbejdet i de ubehagelige Brancher saa behageligt som muligt: «de skjønneste og sundeste Arbejdslokaler skulle overlades dem;» man vil «spore den menneskelige Opfindsomhed frem til at udfinde Maskiner, der skulle gjøre Arbejdet mindre frastødende»: «man vil skaffe saa megen Afvexling som mulig.» Men — «Tekniken har sine Grænser». «Til Tiltrækningskraften under

Arbejdsprocessen skal den Tiltrækningskraft, der følger efter, slutte sig.» Først peger K. da paa, at den offentlige Mening i Fremtidsstaten vil betragte dem, der paatage sig det ubehagelige Arbejde, som i en særlig Grad fortjenstfulde Medborgere. «Maaske vil da Ærgjerrigheden bevæge Mange til at paatage sig ubehagelige Arbejder.» K. tror dog, at den særligt udmærkede Agtelse ikke vil være en tilstrækkelig Belønning, — og de Fleste ere vist i det Mindste lige saa skeptiske. «Naar alle andre Midler ere udtømte, staar der da ikke andet tilbage end at give dem, der paatage sig de ubehagelige Arbejder, en større Sum af Nydelsesmidler [ø: en større Arbejds-løn!] end de andre.» Men saa have vi jo atter Forskjelligheder i Arbejdslønnen! «Ganske vist; men ikke de Forskjelligheder, der findes nu, men de stik modsatte.» Det haarde og ubehagelige Arbejde skal ikke lønnes slettere end det gode og behagelige, men bedre. Efter Behageligheden og Ubehageligheden, efter Ofret af Tid og Arbejdskraft skal Godtgjørelsen i Fremtidsstaten afpasses; ikke efter Betydningen af den Tjeneste, der ydes Samfundet. «For den, der ikke kan løsrive sig fra de moderne Anskuelser, vil det vel synes besynderligt, ja uretfærdigt, at James Watt og Humboldt i Fremtidsstaten kun faa en lille Godtgjørelse, den simple Kuldrager derimod en langt større. Men man betænke . . . .» og saa kommer en Udvikling af, at Videnskabsmanden og Kunstneren maa være «saa opfyldt af sit Kald», at den pekuniære Løn maa være ham ligegyldig. — Afhandlingen slutter med et længere Exempel, der skal anskueliggjøre, hvorledes Hr. K.s «Socialstat» vil udmaale Arbejdslønnen i de forskjellige Brancher efter deres større eller mindre Ubehageligheder.

Den fjerde Afhandling, af Adolf Douai, er betitlet: «Udvandringen som Mittel til Løsning af den sociale Opgave.» Den fremhæver, hvad der taler imod Udvandringen, først fra et almindeligt, dernæst fra et socialistisk Standpunkt.

Den femte ganske korte Afhandling er anonym. En maadelig, agitatorisk skreven Afhandling om «den internationale Arbejdslovgivning.»

Derefter følge Recensioner af en halv Snes forskellige Bøger.

Bogens sidste to hundrede Sider (altsaa over Halvdelen af den) ere oplagne af «Beretninger om den socialistiske Bevægelses Fremgang» i Amerikas Forenede Stater, Skandinavien (ved Jacqueline Liljencrantz), Tyskland, Frankrig, Storbritannien, Italien, Holland, Østrig, Schweiz, Polen, Rusland, Ukraine, Rumænien, Serbien, Ungarn, Irland, Østevropas hebræiske Presse. Beretningerne ere af meget ulige Omfang og meget ulige Værd. Det lader sig ikke negte, at flere af dem ere af Interesse og indeholde nyttige faktiske Oplysninger.

A. P.-St.
